

Disputatio medica inauguralis de chlorosi

<https://hdl.handle.net/1874/341833>

DISPUTATIO MEDICA
IN A U G U R A L I S,
D E

CHLOROSI,

Q U A M

FAVENTE DEO OPT. MAX.

Ex auctoritate Magnifici Rectoris,

D. HERMANNI WITSII,

S. S. Theol. Doctoris, ejusdemque in Inlyta Academia Ultrajectina
Professoris Ordinarii, & Ecclesiæ ibidem Pastoris facundissimi,

NEC NON

*Amplissimi Senatus Academici Consensu, & Alma
Facultatis MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS

Summisque in MEDICINA Honoribus, & Privilegiis
ritè, ac legitimè consequendis,

Eruditorum examini subjicit

WILHELMUS VAN SCHAACK, Enchusa Batavus.

Ad diem 24. Aprilis, loco horisque solitis.

ULTRAJECTI,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiæ
Typographi, clō lōc Lxxxvi.

DEO T. O. M.

PATRIÆ.
FRATRIBUS.
AVUNCULO.
CONSANGUINEIS.
PRÆCEPTORIBUS.
AMICIS.

ET
FAUTORIBUS.

Ea quæ par est animi submissione, & obsequio

devenerandis

se totum

&

Hæc Inaugurales Theses

Sacras facit

WILHELMUS van SCHAACK.

AUCTOR & RESPONDENS.

PROOEMIUM.

Societatem humanam, post primam primorum parentum labem, variis corporum imbecillitatibus obnoxiam esse, adeo exploratum, & nunquam non obvium est, ut nemo, nisi vellet exuere, humanam naturam inficias ire posset; qualis quantaque morborum phalax, ab isto tempore retro humanum vexavit genus, quorum & truculentissimis invasionibus innumeri jacent victi mortales. Virorum morbos solummodo cum considero, eos fere innumerabiles esse quis quaeso non videt? Amabilis autem muliebris sexus infestos hostes ad rectam rationis trutinam si appendam, qualem quantumque morborum non offendo catalogum, virorum longe superantem, & non solum cum his communium, sed feminis propriorum? ex omnibus hisce pro exemplo sufficiat nobis Chlorosis sive Morbus virgineus; atatem, enim cui familiaris est si spectes, primam fere invadit virginitatem; Symptomatum si consideres vehementiam, nullus fere est truculentior, amabilem, autem illam delicatamque virginum pulchritudinem inducto pallore morticino absumentem; nullus fere sequiori sexui, cum nubili flore in amplexus procorum ad volare, cupiunt, mollique Matrimonii jugo collum leta subdere appetunt, magis est exosus magis est infestus; si frequentiam spectes, sanequam saepissime occurrit, & curationis pertinacia ut Virgines in pallorem, ita Medicos in ruborem conjicit hic morbus igitur in praesentiarum mihi (supote cui lucubrationibus Academicis colophonem superaddituro, pro more solito incumbit, aliquod meorum in studiis progressuum specimen edere) inauguralis lemmatis materiam suppeditabit: quem si non pro materia dignitate, saltem pro viribus ac ingenii modulo planiorem aliquantulo reddere est ancimus: secundet itaque Deus T. O. M. nostros conatus, votisque adspiret, ut omnia initia cedant ad nominis ipsius gloriam & proximi salutem.

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS,

D E

CHLOROSI.

T H E S I S I.

Uoniam in omnibus tum quæ dicuntur, tum quæ chartis mandantur certa quædam requiratur methodus, secundum quam omnia, quæ vel dicenda, vel scribenda sunt, diriguntur, nil magis necessarium putavi, quam ut majoris evidentix ergo summa dissertationis nostræ recenseamus capita, è re ergo mea esse puto (1.) Paucula quædam præmittere circa nominis *Etymologiam*. (2.) Ipsam morbi dare *definitionem* (3.) *Symptomata* pleraque indigitare, (4.) Præmittere quædam de chylicatione & natura sanguinis. (5.) Causas tum proximas tum remotas quantum possibile erit innuere. (6.) Legitimam *Phænomenon* per causas explicationem subjungere. (7.) Prognostica aliqua recensere. (8.) Succinctam denique & convenientem curationem tradere; ne autem cum tam multa in singulis consideranda sunt, librum potius quam dissertatiunculam conscribere videar, tanta quanta poterit brevitare omnia percurrere animus est.

II. Nomen hujus morbi est Chlorosis à *χλωρῖζω* viridis sum, quia ipsi semper fere comes est luridus cum virore flavor; Latini sæpius Morbum virginicum appellarunt quia virginibus jam viro maturis magis est familiaris; Febrem albam nonnulli dixerunt quia febricitantes ordinariò sunt pallidi; nominatur & Ictericita alba, quod sicut in Ictero totum corpus flavo tingitur colore, ita in hoc affectu pallido & albo inficitur. Belgis de *Maagden-Sielite*.

III. Posita itaque nominis *Etymologia* definitionem morbi tradere necessarium duxi, scilicet quod *Chlorosis sit subhumidus aut decolor corporis habitus ob obstructions multiplices vasorum capillarum tubulorumque partium solidarum ab humoribus crassis viscosis*.

IV. Symptomata ut plurimum hunc morbum concomitantia (quæ & pro signis diagnosticis inservire possent) sunt *faciei & labiorum pallor, eorumque inflatio & intumescencia, præcipue post somnum;*
som-

Somnus solito major, Capitis dolor gravatius, gravitas & lassitudo totius corporis spontanea, respiratio difficilis, hypochondriorum inflatio & intumescencia, Menstruorum suppressio, Cordis palpitatio, Cardialgia, Appetitus prostratus, Nausca, Pica, Febris erraticæ & inordinata, multaque alia; Notandum autem hæc symptomata aliquando plura in his, aliquando pauciora & leviora in illis aliquando omnia in aliquibus contingere.

V. Sed priusquam pergam, paucula præfari lubet de chylicatione ac natura sanguinis ejusque affectis. Alimentum itaque quod quotidie assumimus diversum est hoc ut cedat in naturam sanguinis varias necesse est ut subeat mutationes fermentationesque; ori traditum acie dentium comminuitur, ita enim particulae à se mutuo extricantur, ac quoad molem majorem fortiuntur superficiem, saliva diversis particulis onusta humectatur, & ad plenariam fermentationem dein in ventriculo patiendam disponitur: hæc alimenta dicto modo præparata ope linguæ mulculorumque pharyngis coguntur per œsophagum adire ventriculum ut ulteriorem illic accipiant fermentationem & per consequens particularum attenuationem: ad miscetur hic fermentum aliquod constans ex sufficientibus particulis salinis, acidis, oleosis aqueis &c. (nam sanguinem ex quo hoc secernitur fermentum constare ex innumeris diversis particulis quotidiana non solum ostendit diceta; quod etiam innuere videtur Hipp. lib. de prisc. Medicina. dicens est in sanguine nostro & amarum & salum, & dulce, & acidum & acerbum & fluidum & sexcenta alia, sed & aperte hoc docet Anatome chymica) partim per vasa gastrica ad ventriculum delatum, partim à reliquis ciborum in rugis ventriculi hærentibus; confert & suum symbolum materia mundi subtilissima, cunctarum particularum poros festino cursu pervolans unde sequitur quo major est particularum heterogeneitas, eo etiam majorem ætheris esse diversitatem, ex qua diversitate, cum non omnis æther eadem facilitate potest pervadere omnium corporum poros lucam maximam particularum alimentosarum oriri necesse est, & per quam ita à se invicem disjunguntur, attenuantur & dividuntur, ut genuinum futuræ nutritionis rudimentum describant.

VI. Quod nutritionis rudimentum per dextrum ventriculi orificium ad intestina detruditur, ubi subtilior ejus pars vasa lactea subit, sæculentior vero, motu intestinorum peristaltico ulterius pres-

sa faeces alvinas constituit; subtilior igitur massa per vasa lactea defertur ad commune chyli receptaculum, ubi dum ab affluente undequaque lymphæ fluidior facta, à pressione circumjacentium viscerum aliisque mediis per ductum thoracicum, pecquetianum dictum, ulterius versus superiora ad venam subclaviam sinistram impellitur, ut mox cum sanguine circulante ad venæ cavæ truncum (adscendentem, sed male, veteribus dictum) propulsus cum reliquo sanguine in dextrum cordis ventriculum illabatur; hic itaque ulteriorem pati in partes quoad molem usque minores attenuationem, & ut in thesi præcedenti ex particularum diversarum figura blanda inter se pugna similem fere attenuationem factam fuisse jam vidimus, ita hic à ratione alienum non est per similes causas eisdem produci posse effectus; Consideranda tamen sunt hic (primo) sanguinem è vena cava ad cordis thalamum reducem, ac diversissimis particulis constantem, (2do) chyli jam jam de novo accedentis cum sanguine maximam disconvenientiam, (tertio) sanguinem in cordis ventriculo à præcedenti fermentatione residuum, maxime spirituosum, fermenti quasi naturam habentem, (quarto) sanguinem ex arteriis coronariis transsudantem (quinto) lympham per vasa lymphatica advectam (sexto) spiritus per nervas sexti paris affluentes, ex horum autem omnium concursu mutuo non potest non quin tanta exoriatur effervescentia, quæ apta nata sit omnia in subtilem pollinem redigendi.

VII. Egressus è dextro cordis ventriculo sanguis per pulmones (ubi nitrosus quibusdam aëris particulis imprægnatur, & à nonnullis recrementis separatur, circulationes suas absolvit, ac deportatur ad sinistram cordis ventriculum, ubi repetito (ut in dextro) in foco cordis incendio, vi ejus valvas aperit, per totum corpus sese diffundit, ac pulsus causam constituit. Sanguis hic chylo onustus alluens omnes nostri corporis partes, per arteriarum aperta, cum pulsu tumefactæ sunt ac crebris foraminibus dehiscunt, deponit in fibrarum fistulas, nutritios quosdam succos qui quod præterlabuntur sæcunda ope vegetant, donec tandem per vasa lymphatica, quæ oscula sua infundibulorum instar plus minus potentia habent in partibus quibusdam solidis, revertuntur ad sanguinem: chylus deinde sive sanguini fidus ubique fuerit comes, sive à nutritione residuus iteratis per cordis ventriculos transitibus ac fermentationibus in rubicun-

bicundissimam propter salem volatilem & oleum intime unita (quibus imprægnatus est) convertitur sanguineam massam.

VIII. Hæc dum dicto modo omnia peraguntur rite procedunt æconomix nostræ animalis functiones; humores & recrementa à sanguine secundum justas naturæ leges secernuntur; subtiles in cerebro spiritus, in ore saliva, in ventriculo fermentum, in Pancreate ejus succus, in Hepate bilis, in Renibus serum, & plura alia à sanguine separantur; hæc attamen in utroque sexu, nec etiam in omni subjecto non æque feliciter semper procedunt, in aliquibus vegetiora, in aliquibus tardiora esse solent pro sexus, vel subjecti, vel fermentationum, vel diætæ ratione: luce meridiana clarius hoc patet in fœmineo sexu, in quo partim ob fixiorem sanguinem (forsan à prima origine) partim ob neglectam diætam, cui plerumque indulgere solet, partim ob vitam sedentariam, paucioraque exercitia, unde minor fermentatio, particularum crassarum attenuatio, & excrementorum à sanguine secretio, quam in maribus fieri solet, qua propter in illarum corporibus congeritur magna crassarum ac terrestrium &c. particularum copia ac cacochymia, malorum innumerorum ferax mater, quæ ut multa alia mala, ita & chlorosin producere potens est.

IX. *Causa* itaque hujus morbi *proxima* sunt obstructions innumeræ vasorum capillarum, tubulorumque partium quarundam solidarum: *causa antecedens* est sanguis crassior viscosior, & terrestrior cum falsedine quadam vel aciditate fixa, unde crassiores & viscosiores humores &c. (nam qualis est sanguis noster tales & in nobis secernuntur humores,) qui dum propter obstructions natas in vasis capillaribus, tubulifve partium solidarum more solito ea nec pervadere nec intrare possunt Chlorosin cum magna symptomatum, mox explicandorum caterva progignunt.

X. Ad causas transeo procatarticas quæ sese manifestant in sex rebus, quas nonnaturales vocare solent Medicorum filii, has autem enarrare & videre quid possunt animus est (primo loco) considerandus venit aër qui semper, non solum per cutis spiracula foras intro spectantia, sed & per asperam arteriam pulmones ingrediens, & sanguineæ massæ sese commiscens eam maxime alterare potest; non intelligo autem aërem naturalem, sed crassas particulas ex intimis terræ penetralibus mediante solarium radiorum vi elicitus, aërique
ut

ut peregrinum quid innatantes, quæ latici sanguineo communicatæ ejus fermentationes imminuere, humores circulantes in crassare & varias obstructions progignere possunt. (Secundo) Consideranda veniunt assumpta, sive alimenta dicta, hæc si particulis gaudeant benignis, ac quantitate convenienti bene procedunt œconomix animalis functiones ut ostensum Th. v, vi & vii, sin vero secus se habeant omnia in contrarium vertuntur, ut v. gr. esu tritici, aliorumque frumentorum crudorum, cretæ, terræ, cinerum, gypsi cespitum ustilium &c. hæc enim vel quod imbibendo ventriculi fermentum ansam præbent ut chylus non elaboretur bonus, vel quod constantia ex particulis crassioribus & gravioribus sanguinem fixiorem reddunt, ejusque motum imminuunt & obstructions innumeras producendi apta sunt, idem hoc efficere posse alimenta crassa viscosa glutinosa, ut carnes bubulæ annosæ salitæ, pisces varii, pedes vitulini &c. quis dubitat? sanguinem enim in crassando ubique in tubulis partium solidarum vasorumque capillarum remoras quasdam sanguinis & humorum circulationi resistentes deponunt. *Potus aque frigide & aceti nocent*, quatenus aqua diluens & enervans ventriculi fermentum illud impotens reddit ad satis incidenda & attenuanda alimenta, etiam si melioris essent notæ, acetum vero particulis suis acidis austeris omne fere, præterquam quod coagulat vertit in naturam sui.

XI. (Tertio) *Somnus & vigilia* si in excessu peccant hunc morbo dare possunt, ille autem sanguinem crassorem reddit, quia ob minores tum temporis fermentationes pauciores secernuntur spiritus; hic vero nimis dum spiritus animales absument sanguinem relinquunt instar capitis mortui. (Quarto) idem esto judicium *de motu & quiete*, motus enim nimis spiritus dissipat & exhaurit, unde concoctiones ob defectum spirituum rite peragi nequeunt, hinc sanguis fit crassior; *quies* econtra justò longior etiam si spiritus non adeo absumat eosdem tamen nimis deprimit eorumque generationem promptam quodammodo inhibet, inde circulatio sanguinis & humorum tardior peragitur, spiritus redduntur crassi torpidi, nec ad functiones obeundas satis agiles, ut itaque hoc modo cruditates in sanguine cumulentur. (Quinto) *Excreta & retenta* si legitimo modo non procedunt plurimas turbas & calamitates in œconomia animali excitant; ut sæcum alvinarum, urinæ, hæmorrhoidum
confue-

consuetarum, mensium &c. evacuatio si sit suppressa sanguinem incrassat & ad obstructions generandas idoneum reddit; nimis autem evacuationibus per prædictas vias fere omnibus massa sanguinea spiritibus animalibus, & subtilissimis feri portionibus privatur, remanente materia inutili, crassa, cruda, viscida, quæ ad motum circumque sanguinis absolvendum est inepta. (Sexto) agmen denique claudunt animi pathemata inter quæ præcipue accusamus mærorem & tristitiam, hæ enim quatenus spiritibus animalibus per totum corpus circulantibus viam præcludunt, motum cordis & sanguinis imminuunt unde elaboratio sanguinis lente peragitur, & particularum crassarum non fit attenuatio.

XII. Amplum symptomatum campum jam percurrere lubet, in quo primo sese prodit loco, *faciei & labiorum pallor*, oritur hic dum sanguis innumeris scatens particulis viscosis, crassis, terrestribus, nec motu gaudens satis agili ut sub ratione laticis rubicundi ad extimas perveniat corporis partes, minimaque faciei, labiorumque vascula capillaria ingredi, & distendere potens sit, illa implet humore quodam lymphatico, qui ea inficiat albido colore: deviat hic color vel in subalbidum, vel in lividum, vel ex virore flavescens prout lymphæ per vascula illa fluitans plurimis eorum constet particulis: accedunt huic colorum *inflatio & intumescens in facie & palpebris*, præcipue post somnum; ex sanguine illo terrestri, crasso viscoso ubique in minimis vasculis obstructions ortas esse quis inficias ibit, ut & minori sanguinis motu latera vasculorum ad se invicem subsidisse, unde per illa circulans humor immotus stans, à tergo tamen pressus inflat & intumescere facit faciem & palpebras, hoc autem præcipue fieri post somnum ratio est, quia in somno dum debiliores existunt fermentationes quam in statu vigiliæ plures etiam ortæ sint obstructions.

XIII. Producitur solito *major somnus* ab eodem sanguine crasso &c. tendente per arterias carotides ad caput, ubi hic, dum ad infinitas per substantiam cerebri divaricatas Carotidium ramificationes & præcipue plexum choroideum propellitur, paucos, & non satis etiam subtiles per vasorum poros secernit spiritus in ventriculos cerebri, qui cum ob inopiam sui interiores nervorum fibrillas flaccessere & in se mutuo collabi faciunt, per tubulos intermedios angustatos non transeunt tot spiritus, quod ad sufficientem muscutorum inflationem requiruntur, unde corpus nostrum ulterius sustentari nequit, & in somnum prolabitur; gravior eo est *somnus* quo major est inopia
B spiri-

10 DISPUTATIO MEDICA

spirituum & collapsio tubulorum. dicti sanguinis particulae quaedam crassae dum cum subtilioribus transiere poros vasculorum cerebri, inter ejus fibras haerentes, obstructionesque molientes ac pondere suo fibris incumbentes animae talem praebent sensationem tristem, quam vocare solemus *Capitis dolorem gravativum*. Ab eodem fonte dependet *gravitas & lassitudo totius corporis spontanea*, nempe dum ex illo eadem labe infecti sequastrantur spiritus, qui cum vel nimis pauci, vel non satis subtiles ad muscoli inflationem, inepti evadunt, eorumque tubulos debito modo pervadere non possunt unde tubuli in se mutuo collabescunt, & plurimis particulis crassis repleti, aggravantur, adeoque gravitatis languorisque in toto corpore sese offert sensus. Eadem sanguinis spirituumque constitutio *respirationem* quoque reddit *difficilem*, quae fit quia Diaphragma & reliqui *respirationem* adjuvantes muscoli ab eodem sanguine & humoribus crassis sunt obsessi, vel cum viscera abdominis affecta sunt à communi causa unde obstructiones, & forte tumores motui diaphragmatis valde resistentes, praeterea à sanguine tam depravato spiritus vix tanta copia possunt generari ut sufficienter continuam istam actionem sustentari possint.

XIV. *Menstruorum suppressio* fit cum sanguis scatens particulis terrestribus viscosis, acido austeris ad quietem inclinantibus torpidiori motu fertur, hinc facile particulae istae crassiores sibi mutuo agglutinantur (nullum enim majus in rerum natura est glutur quam quies) haec, dum sicut in aliis partibus, obstructiones plurimas producere in poris vasorum uteri, ejusque vaginae, neque etiam auscultant levi actioni certae cujusdam phaseos Lunae (quae quatenus radiis à sole acceptis, & in terram reflexis certam materiam aetheream in sanguinem introducit, quae apta nata est effervescentiam excitare, vasa distendere, illaque aperiendo fluxum menstruum excitare, & prout hoc vel illo modo sanguinem constitutum repperit, sic modo has, modo illas fluxum pati efficit; unde fermentationem eo tempore solitam, & quae illa sequuntur suscipere inidoneae sunt.

XV. *Palpitatio Cordis* generatur, cum sanguis viscosior, acrimoniam habens conjunctam, attamen satis adhuc spirituosus, effervescit in corde, & in magnam molem attollitur, qua spiritus se propter viscositatem sanguinis extricare non possunt, (ut aqua cum sapone mixta, & vento inflata in magnas bullas elevatur, quia aer interius inclusus viscositatem aquae non facile perumpit) hinc durante nihilominus effervescentia spiritus isti magis magisque expanduntur

duntur, ita ut priusquam è corde exeat sanguis in maximam bullam intra ipsos ventriculos attollatur, in quo cum plus solito consumitur temporis, ac spiritus acriores cordis parenchyma transeuntes & sua acredine vellicantes, faciunt priusquam sanguis ex carcere se liberet, ut spiritus, soliti per nervos ad cor constringendum influere, copiose & inordinate advolant, accedunt è cordis vasis in ejus substantiam sese insinuantes sanguis & humores, illamque distendentes atque sic ventriculos angustantes; intus interim contentus sanguis immaniter rarefcens ventriculorum latera supra modum distendit, atque ita omnes ejus tubulos magno cum impetu comprimit, & mucronem cordis ad basin ejus contrahit, unde sanguis magna vi è cordis ventriculis in arterias propellitur.

XVI. Cum particulae salinae fixae, vel acidae austeræ molestissime fodiunt & vellicant ventriculi orificium superius, quod innumeris gaudet nervis ideoque acutissimi est sensus, vel alimenta adeo cruda & absurda, assumpta scabritie suarum particularum pungunt fibrillas ventriculi vel pondere suo aggravant, *prodit Cardialgia*. Producitur vero *Appetitus prostratus* cum fermentum ventriculi ex poris vasorum gastricorum à sanguine tam male affecto in ventriculum expulsam adeo depravatam est ut non possit inducere levem vellicationem fibrillarum interioris ventriculi tunice, ejusque sinistri orificii, quod in mente excitaret appetitus ideam. *Nausea* vero fit dum inter membranas ventriculi, quæ constant ex textura innumerorum nervosorum filamentorum, utcumque tertium, vel totidem cylindrilorum sibi mutuo retis ad instar intertextorum & super impositorum innumeros, ea ratione juxta se relinquentium poros seu spatia intermedia ductus, alias tubulos vocandos, per quos fluunt spiritus animales, ortæ sunt obstructions ab humoribus crassis viscosis, quæ tubulos ejus infarciunt, spiritibus motum peristalticum producentibus liberum non concedunt transitum, unde hi copiosius & inordinatius affluentes tremulum efficiunt motum in fibrillas membranarum ventriculi, qui cum non sit satis sufficiens ad alimenta intus contenta satis alte attollenda, dicitur *Nausea*. *Pica* ansam datur cum è sanguine in ventriculum deponitur fermentum aliquod peregrinum per cujus poros transit materia ætherea insolita, quæ insolito modo nervos ventriculi afficiendo occasionem dat, ut in anima insoliti orientur appetitus, sæpeque illorum quæ alimenta non sunt, ut Cretæ, Calcis, Silicis, Oryzæ, Terræ, &c. prout transeat per poros istius peregrini fermenti æther aliquis conveniens cum æthere fluente per horum poros. *Febris erraticæ & inordinata* si adsit, oritur à chylo

male elaborato, quæ dum ad sanguinem perducitur, importat ætherem, inimicum ætheri, fluenti per poros particularum sanguinem constituentium, ex quorum mutuo concursu producitur magna lucta, quæ mixtionem sanguinis turbatam reddere (in qua consistit natura febrium) posse, à ratione alienum non puto.

XVII. Quod ad *Prognosin* attinet, Morbus hic recens omni caret periculo levibusque potest tolli medicamentis, si tamen nimium negligatur, & altas in corpore radices agere permittatur, facile patet ex antedictis periculosa hinc affectum plenum esse alexæ, præsertim cum graves & universales ubique adsunt in corpore obstructions (quia medicamenta priusquam ad tam longe à corde distitas partes perveniunt maximam suarum virium amittere partem, ita ut impotentia sint obstructionum illic perrumpere claustra) quæ totam valent invertere œconomiam animale, imo inducere hydropem, sterilitatemque irreparabilem, aliaque plura.

XVIII. Perventum jam est ad curationem, in qua præcipuè hæ sunt observandæ indicationes (primo) ut intemperies sanguinis & humorum, supra sæpius culpata corrigatur, obstructionsque referantur (secundo) ut humores correcti & ad evacuationem idonei evacuantur (tertio) ut gravissimorum ac maxime urgentium symptomatum aliqua habeatur ratio, eaque mitigentur (quarto) denique ut exacta diætæ Methodus præscribatur.

XIX. In malo itaque recenti, si vires consistunt, (& præsertim Plethora, magnaque cacochymia) curatio incipienda est à V. S. instituenda in pede, ut reliquus sanguis eo facilius incidi, attenuari & regi possit; in pede autem instituo, quia dum ad caput tendit per Aortæ ramum adscendentem subtilior, magisque volatilior laticis sanguinei pars, per Aortæ truncum descendentem ad pedes, secundum naturæ leges justas, descendit crassior sæculentiorque, hinc vulnusculem etiam solito aliquantulum majus est infligendum ut crassiori huic sanguini facilior detur exitus: quantitas vero emittendi sanguinis, dum aliæ Venæ sectionem absque minori incommodo, hæ vero cum majori ferunt vix determinari potest, itaque pro subjectorum diversitate hanc administrandam prudentis Medici judicio relinquimus.

XX. Imminuta itaque sanguinis copia V. Sione propinentur ea quæ particulis suis crassa attenuare, viscosa incidere, obstructionsque referare valent, qualia sunt Herb. Abrotan. Arthemis. Matricar. Meliss. Majoran. Menth. Puleg. Sabin. Arrotan. Flor. Rosmar. Anth. Lavend. Croci &c. Sem. Dauci, Fænicul. Nepeth. &c.

ut

ut & omnia quæ multo sale volatili donata sunt, ac proin sanguinem ad majorem fermentationem disponunt; sed quoniam hæcce particulis nimis subtilibus gaudentia sola paria non sunt sanguini huic crasso attinendo, sed potius retrudantur imo ipsa flectuntur, oportet igitur talia quæ majoribus viribus, majoreque particularum constantia pollent, adhiberi. hoc autem nobis præstabunt Ligna, Cortices Rad. lignescentes &c, qualia sunt Lign. Guajac. Salsaphr. Santal. alb. Cort lign. Guajac. Tamarisc. Rad. Cappar. Fraxin. Aurantior. Rad. Chin. falsa parill. Angel. Levist. Brion. &c. Bacc. Juniper. Lauri sic etiam Tartar. Rhenan. Sal. Armon. & talia quam plurima, ex quibus pro arbitrio Medici diversæ possunt Medicamentor. præparari formulæ, quarum usitatissima, nobisque consuetissima hæc esse potest

℞. Lign. Guajac. ℥ss.
Santal. albi ℥j.
Cort. Rad. Cappar.
Tamarisci. Fraxin. aa. ℥i℥ss.
Aurautior. ℥vj.
Rad. Angel. veræ. falsæparill. aa. ℥j.
Brionix recent. ℥ss.
Levistici ℥vj.
Herb. Arthemis. Puleg. Matricar. aa. m̄j.
Sabin. Meliss. m̄ss.
Sem. Nepeth. Fænicul. aa. ℥ij.
Bacc. Juniper, Lauri aa. ℥iij.
Tart. Albi ℥iv.

conscis. & contus. infund. calid. p. noct. in vin. alb. Gall. & Hydrom. aa. q. s. (aut in s. q. vin Rhen. & Aq. chalib. pro ratione materiæ peccantis) postea fiat decoct. lenta in vasæ duplic. colat. ℥iv. adde.

Mell. scyllit. ℥i℥ss.
Sal. arthemis. ℥j.
Sp. sal. Armonn. ℥ij.

M. F. Apozema de quo ter quaterve quotidie

Vacuo ventriculo bibat ℥iij. vel iv.

Per tale aut simile decoctum quod reiterari & commutari pro Medici aut ægri lubitu potest, sanguis sufficienter inciditur, obstructions tolluntur, & sensim ad purgationes seu evacuationes præparantur.

XXI. Sanguine tali vel simili modo præparato, humoribusque fluidioribus ac mobilioribus redditis necessum est illos antequam hic vel illic subsistant purgatione evacuari, nam nil juvat præparare nisi præparata quoque eliminentur; quinto aut sexto itaque post usum hujus Apozematis die præscribatur purgans aliquod quod potissimum constare potest ex Phlegmagogis qualia sunt Resin. Jalapp. Agaric. Troch. Alhand. Mercurius dulc. Extr. Lapid. Lazul. Extr. Helleb. nigr. Pill. ex Gummi Ammon. Mercurio dulci ac sale Arthemis. conflate, nobis à Cl. v. Medicorum Ocello Th. Craenen Profess. quondam Lugd. Batav. tum temporis præceptore meo experitissimo, & quamdiu spiritus hos regunt artus honorando æstimando, in collegio practico suo valde commendatæ) ex quibus componi possunt Pulv. Pillular. &c. pro ægrarum lubitu variæ formulæ, quarum unam aut alteram præscribam

℞. Extr. Agaric. gr. xv.
Resin. Jalapp. gr. iv.
Troch. Alhand. gr. ij.
Mercurii dulcis gr. x.

M. F. cum Ol. sabinæ Pillul. no, v.
Pro una dosi.

vel

℞. Extr. Helleb. nigr. gr. vj.
Agarici gr. xvj.
Mercurii dulcis gr. v.

M. F. Pulvis fumendus cum cerevisia calida.

XXII. Eliminatis ita ex corpore humoribus iterum ad Apozematis usum revertendum est, & in eo per aliquot dies continuandam ac denuo purgandum, interim etiam exhibenda talia quæ fermentum ventriculi enervatum exacuere & elevare queant: tali scopo inserviunt Tart. virriol à ʒj. ad ʒʒ. Spirit. acidi volat. ut sp. sal. Dulc. Nitri dulc. ad gtt. xij. ad xxx. vel sal. volat. Oleos. & Aromat. ad ʒʒ. ut & Aromat. quædam & Elix. prop. Paracels. &c. eaque omnia pro ratione materiæ peccantis, acida & austera fermenta si manifeste peccant, concentrentur illa & enerventur conchiliis testaceis corall. Perlis. potissimum autem per limaturam chalybis.

℞. Limat. chalyb. ʒʒ. teratur in Pulverem tenuem & trajiciatur per angustum cribrum, Macis ʒj. Sach. puri ʒij. terantur in pulverem tenuem, & misceantur, dosis quantum cus-pide cultri contineri potest.

XXIII.

XXIII. Cum autem congeries illa particularum peccantium non sufficienter omnino per purgationes evacuari posset, & jam ter quaterve sit assumptum purgans, haud à ratione alienum videretur, illud quod in partium solidarum tubulis adhuc residet, jamque sensim, per decoctum, aliaque sit solutum, insensibili transpiratione, seu per sudores è corpore excutere; huic scopo inserviunt Theriac. Methrid. Diascord. Confect. Alkerm. Croc. Tinct. Castor. Sal. volat. Succ. CC. sal. volat. Oleos. & Aromatic. ad majorem autem perterebrationem, pororumque apertionem fortioribus ex Mineralium regno desumptis uti possumus, ut sunt Bezoard. Mineral. Regul. Antim. Medicin. Mercurius Diaphor. Tinct. Metallor. quæ partim particularum subtilitate, conjuncta cum rigiditate, partim æthere transfuente sanguinis humorumque motum intestinum augente opus suum destinatum efficiunt. ex hisce talis posset præparari formula

℞. Regul. Antim. Medicin. ℥ss.

Bezoard Mineral. gr. vj.

Sal. Artemis ℥j.

Croci, sal. volat. Succ. aa. gr. iv.

M. F. Pulvis cui si addas Theriac. Venet. ℥ss.

F. Bolus qui dilutus in vino vel Aq. Cardb. & syr. Cardb. vel sim. add: F. Haustus sudorificus, hisce præscriptis medicamentis tamdiu per intervalla repetitis perseverandum est donec omnes fuerint obstructions sublatae massaque sanguinea debito modo restituta mensesque fluere incipiant.

XXIV. Commendant valde Authores Thermas tam pro potu quam balneo quas & improbare, modo rite prius sit præparatum corpus, & illæ existant temperatæ aut chalybeatæ, non possumus harum enim intro assumptæ particulae aqueæ diluunt sanguinem & humores, rigidæ vero & constantes Chalybis Venerisque &c. particulae, sua rigiditate & constantia valent obstructionum pererrumpere claustra pro balneo extra usurpatæ cutis partiumque extimarum spiracula ab obstructionibus liberant, subtiliores autem particulae per poros foris intro spectantes, volitantes eadem fere præstant quam aqueæ hæ intus assumptæ: hæ cum procul à nobis inveniuntur Thermae, & ægræ res sæpe non ferant iter ad illas, possent parari balnea artificiosa ex sequentibus ut Cort. Fraxin. Rad. Brion. Lapp. Major. Fraxin. Fol. Artemis. Calaminth. Nepethæ Salv. Mercurial. Bacc. Lauri Juniperi, Sem. Nepeth. Fænicul. Nitr. Sulph. Viv. Sal. Armon. coctis in f. q. Aq. Chalyb. & Vin. alb. an. part. æqual. fiatque f. a. Balneum.

XXV. Quæri & vulgo solet apud practicos, an Venus legitima in hoc morbo quoque conducere possit? quod dum ab utraque disputatur parte, nos in affirmativam (ea tamen cautione, si magna adsit, in corpore cacochymia illa prius tollenda, & cura quæ huic malo competit præmittenda, postea Virgo jungenda viro, ut id quod Medicamenta planè effectum reddere non potuerunt, Venus suppleat, at tamen sit valde moderata, ne vires nimis dejiciantur) descenderemus, hac scilicet ratione moti quod in congressu spirituoosa masculini feminis aura per poros uteri ad sanguineam advolat massam, eamque ad majorem fermentationem excitat.

XXVI. De symptomatum mitigatione nihil dicam ne in nimiam exerceat molem disputatio mea, maxime etiam dum sublatis causis tolluntur effectus, ut loqui amant Philosophorum filii, si autem horum aliqua nimis doloribus excruciant ægram, officium prudentis Medici est Medicamentis convenientibus illis quodammodo occurrere.

XXVII. Agmen denique claudit diæta, cujus exacta semper habenda est ratio, hac enim neglecta magis in deterius vergeret morbus, quam usu medicamentorem proficeretur, *air* igitur sit temperatus; *cibi* sint humidi, boni succi, facilisque concoctionis, abstineant ægræ ab oleribus, fructibus horariis, iisque omnibus quæ in causis procatarcticis culpavimus. *Potus* sit cerevisia bene desæcata, vinumque generosum in assuetis, & quod maxime conducit vinum malveticum, quatenus in se continens particulas quoddam metallicas quæ sua constantia valent obstructions reserare: fugiantur aquæ frigidæ & aceti. Potus motis sit moderatus superet tamen quietem. *Vigilia & somnus* sint moderata, excedant atamen Vigiliæ somnum. *Excreta & retenta* quantum possibile sit vel natura vel arte respondeant voto indicationique medentis. Inter animi Pathemata cane pejus & angue vitentur *tristitia & mæror*; econtrario summa opera navanda ut gaudium, deliciæ, voluptatesque &c. ægrarum recreent corcula; atque hæc de proposito lemmate dixisse sufficiant.

F I N I S.